

نظام صنفی کشاورزی؛ فرصتی برای نظم بخشی و مشارکت کشاورزان در مدیریت کشاورزی

علی شفیعی علویجه^۱

چکیده

اگرچه سازماندهی تولیدکنندگان و بهره برداران بخش کشاورزی از مدتها پیش وجود داشته و تشکلهای ایجاد شده با انسجام دادن و هماهنگ کردن فعالیتهای کشاورزان توانسته اند توسعه بخش کشاورزی را تا حدی زمینه سازی کنند اما همواره فقدان نهادی اجتماعی، غیرانتفاعی و غیرسیاسی که بتواند با حضور کشاورزان و بهره برداران بخش کشاورزی در فرآیند تصمیم گیری و تصمیم سازی این بخش، بسترهای لازم برای هماهنگی جامع و کامل در بخش و دفاع از حقوق و منافع صنفی و اجتماعی احاد کشاورزان را فراهم نماید وجود داشته است. با تصویب قانون تأسیس سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی در تیرماه سال ۱۳۸۰ زمینه لازم برای تشکیل نهادی با این مشخصات در بخش کشاورزی فراهم شد و با فراز و نشیبهایی تشکیل نظام صنفی در بخش کشاورزی در سال ۱۳۸۶ با تصویب آیین نامه اجرایی آن در هیأت دولت رقم خورد. این نهاد اجتماعی، غیرانتفاعی، غیرسیاسی و غیردولتی بعنوان یک نهاد عمومی و فراگیر بخش کشاورزی است که تمامی شاغلین بخش کشاورزی و منابع طبیعی در سرتاسر کشور را پوشش می دهد. نظام صنفی کشاورزی از بطن جامعه کشاورزان و بهره برداران کشاورزی و منابع طبیعی کشور شکل می گیرد و بر پایه مدیریت خود کشاورزان استوار است و می توان گفت از معدود نهادهایی است که در بخش کشاورزی تشکیل شده است و خود کشاورزان بطور مستقیم هم در تشکیل و هم در ارکان مدیریتی آن حضور دارند. هم اکنون ساختار نظام صنفی کشاورزی در سه سطح شهرستانی، استانی و ملی و از پایین به بالا سازماندهی شده است. توسعه و گسترش نظام صنفی کشاورزی و افزایش توانمندی های آن در انجام وظایف و مأموریتهای محول شده نیاز به حمایت و سرمایه گذاری ویژه برای توانمندی بیشتر آن دارد. تجربه اجرایی چند ساله نظام صنفی کشاورزی حاکی از تأثیرگذاری آن بر تصمیم گیریهای مرتبط با بخش کشاورزی می باشد ضمن اینکه در نظم بخشی به مشاغل و شاغلین بخش نیز وظیفه مند است و نیاز به حضوری فعالانه تر دارد. تا بهار سال ۱۳۹۵، ۱۸/۰۳ درصد از بهره برداران بخش کشاورزی و منابع طبیعی کشور که ۷۲۷۳۰۷ نفر می باشند عضو نظام صنفی شده اند و ۶۶۳۹۳۲ فقره پروانه فعالیت برای آنها صادر شده است. از بین ۴۳۳ شهرستان کشور در ۴۱۱ شهرستان نظام صنفی کشاورزی تأسیس شده و متعاقب آن در همه استانهای کشور نیز نظام صنفی استانی تشکیل شده است. بر اساس مشاهدات میدانی نظامهای صنفی کشاورزی در سطح استانهای کشور علیرغم اقدامات قابل توجه، با مسائل و مشکلاتی دست به گریبانند که در صورت کم توجهی به آنها، تأثیر منفی قابل توجهی بر روی ادامه کار این نظام خواهد داشت.

واژه های کلیدی: نظام صنفی کشاورزی، تشکل، صنف، مشارکت، مدیریت کشاورزی، کشاورزان

^۱ کارشناس ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، رئیس اداره حمایت و توانمندسازی تشکلهای، دفتر امور تشکلهای کشاورزی سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران، وزارت جهاد کشاورزی

مقدمه

به اذعان بسیاری از صاحب نظران یکی از مهمترین عوامل رشد و توسعه، حضور فعال و مشارکت مردم در فعالیت های مرتبط با جامعه خویش می باشد لذا مشارکت مردم در فعالیتهای اجتماعی، نتیجه روندی پویاست که در آن شرایط، زمینه و فرهنگ لازم برای این مشارکت نیز فراهم می آید. در این شرایط افراد با برخورداری از آگاهی های لازم، خواست های خود و جامعه را به خوبی می شناسند و هدف زندگی خویش را با هدف های جامعه همسو می بینند و برای تحقق آنها تلاش می نمایند و به آن متعهد می شوند.

بخش کشاورزی نیز همانند سایر بخشهای اقتصادی جامعه از مهمترین عوامل رشد و توسعه آن، حضور فعال و مشارکت شاغلین آن در فعالیت های مرتبط با جامعه خویش می باشد. رویکردهای مشارکتی در این بخش با قالب های سنتی آن در فرآیند تحولات اجتماعی، اقتصادی کشور در طی چند دهه اخیر متحول شده اند و امروز شاهد ظهور و تشکیل انواع تشکلهای مردمی در قالب های رسمی از جمله تعاونیها، اتحادیه ها، انجمن ها، مجامع، صنوف، کانون ها و... می باشیم، سیاست گزاران و مجریان دولتی نیز تلاش های زیادی را برای توسعه آنها در سالهای اخیر به عمل آورده اند و امیدوارند از این طریق توسعه و پیشرفت لازم را در این بخش پدید آورند. یکی از این تشکلهایی که بیش از شش سال است در بخش کشاورزی تشکیل شده نظام صنفی کشاورزی است، این نهاد اجتماعی با ماهیت غیرانتفاعی، غیرسیاسی و غیردولتی بعنوان یک تشکل عمومی و فراگیر بخش کشاورزی است که تمامی شاغلین بخش کشاورزی و منابع طبیعی در سرتاسر کشور را پوشش می دهد و بنا به ماهیت فراگیری و عمومی بودن، می تواند نقش و تأثیر قابل توجهی در روند توسعه بخش کشاورزی داشته باشد و لذا ضروری است مورد توجه بخشهای مختلف اجرایی، علمی و دانشگاهی اعم از دولتی و غیردولتی قرار گیرد تا با توجه به آن، زمینه رشد و پیشرفت کمی و کیفی این نهاد اجتماعی بیش از پیش فراهم شود.

بیان مسأله

نظام صنفی کشاورزی با ساختار و اهداف مورد نظر از سال ۱۳۸۸ به تدریج در شهرستانها و استانهای کشور تشکیل شده است. این نهاد که از بطن جامعه کشاورزی شکل می گیرد و بر پایه مدیریت خود کشاورزان استوار است می توان گفت از معدود نهادهایی است که در بخش کشاورزی تشکیل شده است و خود کشاورزان بطور مستقیم در مدیریت آن حضور دارند. با توجه به وظایف و اهدافی که در مقررات تشکیل و سازماندهی این نظام صنفی کشاورزی پیش بینی شده است این نظام به عنوان یک نهاد غیردولتی، غیرسیاسی، غیراقتصادی و فراگیر هم از لحاظ پوشش و هم از لحاظ محتوا می باشد و می تواند در توسعه کشاورزی و روستایی ایران تأثیرگذار باشد. آنچه به عنوان مسأله وجود دارد این است که این نهاد برای بسیاری از کارشناسان، مدیران و کارگزاران بخش کشاورزی و روستایی و سایر دستگاههای دولتی و غیردولتی و همچنین نهادهای دانشگاهی، پژوهشی و آموزشی شناخته شده نیست و لذا تلاشهایی را می طلبد که این نهاد مورد توجه قرار گرفته و ظرفیتهای و نقاط قوت و ضعف آن بررسی و تحلیل شده و راهکارهای مناسب برای پیشرفت و پیشبرد امور آن ارائه شود.

اهمیت و ضرورت

بیشتر تشکلهای موجود آمده در حوزه کشاورزی و منابع طبیعی نتوانسته اند به نحو بارز و تأثیرگذاری موجودیت خود را عرصه های مختلف به ظهور برسانند و لذا بیشتر دست اندرکاران دولتی و حتی غیردولتینه تنها بر قابلیت ها و پتانسیلهای این نهادها واقف نیستند بلکه اعتماد لازم را نیز به آنها ندارند و این امر بتدریج دامنه نفوذ و قدرت تشکلهای را کاهش داده است. حتی حوزه های علمی و دانشگاهی نیز تمرکز چندانی روی آنها نداشته و معدود مطالعات انجام شده نیز در حد کلی می باشند. نظام صنفی کشاورزی نیز از این قاعده مستثنی نیست و بر این اساس ضرورت جدی وجود دارد در محافل مختلف علمی معرفی شود تا زمینه توجه به آن افزایش یافته و با مطالعه ظرفیتهای و نقاط قوت و ضعفش، راهکارهای علمی و کاربردی لازم برای تقویت آن توسط صاحب نظران و پژوهشگران ارائه شود.

روش شناسی

روش مورد استفاده در این بررسی مطالعات کتابخانه ای و بررسی اسناد و مدارک موجود مربوط با موضوع می باشد، بخش عمده مطالب ارائه شده از گزارشها، نامه ها و دستورالعمل های منتشر نشده می باشد، بخشی از مطالب ارائه شده نیز مبتنی بر تجربه اجرایی چند ساله نگارنده در زمینه سازماندهی و توانمندسازی تشکلهای کشاورزی و بویژه نظام صنفی کشاورزی و حضور در عرصه های عملیاتی و اجرایی در سطوح استانی و شهرستانی می باشد.

بحث

تجربه های بدست آمده در کشورهای مختلف دنیا نشان داده است صرفاً تجمع سرمایه در ابعاد مادی و انسانی (نیروی انسانی آموزش دیده و متخصص) نمی تواند جامعه را به توسعه یافتگی برساند. برای بهره برداری مناسب از این اشکال سرمایه به پیوندهای اجتماعی و روابط سازمان یافته میان افراد و گروه های جامعه نیازمندیم که آن را به سرمایه اجتماعی تعبیر کرده اند. بر این اساس توسعه و تقویت سازمان ها و شبکه های رسمی و غیررسمی میان افراد در جامعه که مهم ترین کارکرد آنها تقویت مشارکت و اعتماد متقابل به شمار می رود منجر به سرمایه ای تحت عنوان سرمایه اجتماعی می شود که جامعه شناسان تأثیر آن را بر روی توسعه بسیار قابل توجه می دانند. امروزه که مشارکت فعالانه مردم در همه مراحل برنامه های توسعه ای (برنامه ریزی، تصمیم گیری، اجرا، نظارت و ارزشیابی) مدنظر محققان، برنامه ریزان و مدیران کشور قرار گرفته است، برای دستیابی به این حضور و مشارکت، وجود ساختاری مشخص و کارآ برای سازماندهی آنها ضروری به نظر می رسد. از جمله این ساختارها و اشکال سازماندهی، تشکلهای صنفی و حرفه ای هستند. در قالب این تشکل ها مردم به طور هدفمند در حوزه های مرتبط با منابع صنفی خویش حضور می یابند و سرمایه اجتماعی را که می تواند زمینه توسعه و پیشرفت جامعه را فراهم آورد شکل می دهند.

در ایران با توجه به ویژگیهای خاص شغلی، اجتماعی، فرهنگی و فنی هربخش، تشکلهای صنفی مختلفی در حوزه هایی مثل صنعت و خدمات، پزشکی، رایانه و کشاورزی و... شکل گرفته است که این تشکلهای در جهت دفاع از حقوق و منافع صنفی اعضا، شناسایی، ساماندهی و توانمندسازی فعالان بخش مربوطه، تهیه بانک اطلاعاتی در هر حوزه و بخش، بستر سازی جهت حضور در بازارهای داخلی و خارجی، امکان ایجاد رقابت سالم بین اعضا، تأمین نیازمندیهای نهاده ای و تکنولوژیکی و اجتماعی و نظارت بر فعالیت اعضا اقدام می نمایند. (محمدزاده و همکاران، ۱۳۸۹)

در کشورهای اروپایی گلیدها از قرنهای پیش در این کشورها کارکردهایی همچون صنف را داشته اند. اصناف اروپایی در سازمان دهی و تنظیم کار، تولیدات، سهمیه ها، میزان عرضه، تجدید قیمت ها و کیفیت و چگونگی رقابت در میان اعضای خود، اتخاذ تصمیم می کردند و دخالت و نظارت داشتند. علاوه بر آن اصناف دارای کارکردهای اقتصادی مهمی نیز در این کشورها بودند. یکی از این کارکردها «تثبیت قیمت و استانداردسازی تولید و مهارت در فعالیت تولیدی» بود. براین اساس، اصناف غیر از کارکرد اقتصادی تولید و عرضه کالا، در تثبیت قیمت و استانداردسازی تولید و مهارت تولید، نقش پراهمیتی را ایفا می کردند. (همان).

از جمله کارکردهای دیگر گلیدها یا اصناف کارکرد مدیریتی و قضایی (حل اختلاف) آنها می باشد که در گذشته نقش بارزی در حل و فصل اختلافات صنفی داشتند و در حال حاضر نیز در مقررات نظامهای صنفی، تشکیل هیأت های رسیدگی به تخلفات به شکلی رسمی و قانونی این نقش برای اصناف پیش بینی شده است.

امروزه تا حد زیادی کارکرد گلیدها در بخشهای مختلف اقتصادی و از جمله بخش کشاورزی به نهادهای دیگری از جمله سندیکاها، تعاونی ها و تشکلهای جدیدی منتقل شده است که این نهادها نظم بخشی به بخش کشاورزی و پیگیری مطالبات کشاورزان و در ابعاد تجاری آن کمک و رایزنی و پیگیری امور بازاریابی و بازررسانی تولیدات کشاورزی را عهده دار شده اند. اگرچه در هر کشوری این نهادها با نقاط ضعفی نیز روبرو می باشند اما آنچه مهم است در بیشتر کشورهای دنیا کلیت این امر پذیرفته شده است که نهادهای غیردولتی صرف نظر از نوع، شکل و ساختار باید نظم بخشی به کشاورزی را به انجام برسانند و نقش دولت صرفاً سیاستگزاری و حمایت های کلان در عرصه های ملی و بین المللی است. (محمدزاده، ۱۳۹۱).

سازمانهای کشاورزی در استرالیا توسط کشاورزان و به صورت دموکراتیک اداره می‌شوند این سازمانها در قالب تعاونیها، فدراسیونها، انجمنها، شوراها، بنگاهها و اتحادیه‌ها فعالیت می‌کنند. سطح فعالیت این سازمانها از سطوح ملی تا سطوح محلی را در بر می‌گیرد. مبنای سازماندهی آنها نیز نوع فعالیت و نوع محصول تولیدی می‌باشد. این سازمانها معمولاً از لحاظ مالی وابسته به حق عضویتی هستند که توسط اعضای آنها پرداخت می‌شود. نهادهای کشاورزی در کانادا همچون سایر بخشهای این کشور از افرادی تشکیل شده که به طور خودجوش و برای دستیابی به اهداف مشترک گردهم آمده‌اند. کشاورزان کانادایی در قالب «فدراسیونهای کشاورزی» که در ایالتهای مختلف تشکیل شده‌اند سازماندهی شده و از طریق فدراسیون صدای خود را به گوش سازمانهای دولتی ذیربط جامعه می‌رسانند. انواع دیگر سازمانهایی که به نوعی در زمینه کشاورزی و شاخه‌های وابسته آن فعالیت می‌کنند عبارتند از: انجمنها، شوراها، تعاونی‌ها، ائتلافها و هیئتها، که براساس نوع محصول تولیدی سازماندهی شده‌اند. فدراسیونها و سازمانهای کشاورزی در سطوح ملی، ایالتی و بخش فعالیت کرده و همچون زنجیره‌ای به یکدیگر متصل می‌شوند. اداره این سازمانها توسط خودکشاورزان صورت گرفته و به شکلی دموکراتیک به اداره امور پرداخته می‌شود. منابع مالی آنها نیز غالباً از طریق پرداخت حق عضویت توسط اعضاء تامین می‌شود. (همان).

تجربیات جهانی در مجموع نشان می‌دهد کشورهایی است که به توسعه بخش کشاورزی خود اهمیت می‌دهند توجه ویژه‌ای را به ایجاد ساختارهای مناسب برای نظام مند سازی این بخش در قالب‌های مختلف داشته و دارند.

تعاریف

صنف: واژه «صنف» در لغت‌نامه‌های زبان فارسی به معنای «رسته»، نوع، گونه و «رشته شغلی» تعریف شده است در تعریف عملیاتی صنف یکی از انواع تشکلهای (شامل افراد حقیقی یا حقوقی) است که از گردهمایی اعضای فعال در یک حوزه خاص به وجود آمده است و متشکل از افرادی که دارای شغل مشابه هستند. بر اساس قانون نظام صنفی کشور آن گروه از افراد صنفی که طبیعت فعالیت آنان از یک نوع باشد، تشکیل یک صنف را می‌دهند. (دفتر بسیج سازندگی و توسعه تشکلها، ۱۳۸۷)

فرد صنفی: در قانون نظام صنفی کشور فرد صنفی هر شخص حقیقی یا حقوقی است که در یکی از فعالیت‌های صنفی اعم از تولید، تبدیل، خرید، فروش، توزیع، خدمات و خدمات فنی سرمایه‌گذاری کند و به عنوان پیشه‌ور و صاحب حرفه و شغل آزاد، خواه به شخصه یا با مباشرت دیگران محل کسبی دایر یا وسیله کسبی فراهم آورد و تمام یا قسمتی از کالا، محصول یا خدمات خود را به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم و به‌صورت کلی یا جزئی به مصرف‌کننده عرضه دارد. (پیشرو، ۱۳۸۷)

عضو صنف: فعالان مشاغلی هم پیشه‌ای که با دارا بودن شرایط لازم به عضویت نظام صنفی در می‌آیند عضو صنف نامیده می‌شوند. (دفتر بسیج سازندگی و توسعه تشکلها، ۱۳۸۷).

واحد صنفی: واحد صنفی یک واحد اقتصادی است که فعالیت آن در محلی ثابت یا سیار بوده و توسط فرد یا افراد صنفی با اخذ پروانه کسب از مراجع قانونی دایر شده باشد. (همان).

نظام صنفی: قواعد و مقررات و تشکل‌های حرفه‌ای است که در جهت ایجاد تشکیلات، تعیین وظایف و اختیارات، ساماندهی و نظم‌بخشی و حمایت از حقوق افراد شاغل تنظیم و تنسيق می‌گردد. (همان).

صنف در ایران

آغاز فعالیت اصناف در ایران را به دوران هخامنشیان منصوب می‌کنند. هخامنشیان مردم را به گروه‌های مختلف از جمله کسبه و اصناف طبقه بندی می‌کردند. بعد از اسلام با تغییرات ساختاری که در ایران پدید آمد پیدایش اصناف را به قرون سوم و چهارم هجری که دوره شکوفائی تمدن اسلامی و رونق تجارت و شهرنشینی بود می‌رساند، با رشد و توسعه شهرها در دو قرن پنجم و ششم هجری، فعالیت‌های اصناف نیز توسعه فراوانی یافت. بعد از آن فعالیت اصناف با فراز و نشیبهایی متناسب با شرایط اجتماعی و سیاسی حاکم برخوردار بود. در دوران معاصر قوانینی برای رسیدگی به مسائل امور صنفی و نظم بخشیدن به فعالیت‌های اصناف به تصویب رسید که عمدتاً شهرداریها و انجمن شهر مجری آنها بودند. برای مثال می‌توان به بند ۵ از ماده ۳۵ در فصل وظایف انجمن شهر و قصبه مصوب چهارم مردادماه سال

۱۳۲۸ هجری شمسی اشاره نمود. پس از آن در آبان ماه ۱۳۳۳ هئیت وزیران آئین نامه مجمع عمومی اتحادیه های صنفی و بازرگانی را به تصویب رساند. این آئین نامه به منظور اصلاح و بهبود امور بازرگانی و صنفی و تمرکز سازمان آنها و نیز همکاری نزدیک بین بازرگانان و اصناف وابسته به امور بازرگانی و بنگاه های اقتصادی و دستگاه های دولتی و شهرداری در تهران و شهرستان هایی که به تشخیص دولت اهمیت بازرگانی داشته باشند تصویب و به موجب آن جمعیتی به نام مجمع عمومی اتحادیه صنفی و بازرگانی تشکیل شد. سپس به موجب ماده ۳۳ قانون اتاق های بازرگانی مصوب هفتم دی ماه همان سال و آیین نامه های اجرایی، در تکمیل آیین نامه «عضویت اتاق بازرگانی تهران و اتحادیه های صنفی بازرگانان» به تصویب وزارت اقتصاد ملی رسید و مقرر گردید انتخابات اتحادیه های صنفی تحت نظارت فرماندار تهران به عمل آید. به این ترتیب که فرماندار تهران در مورد هر صنف انجمن نظارتی مرکب از پنج نفر از معتمدین آن صنف که در دفتر صنفی ثبت نام نموده اند و به امانت و درستی معروف باشند، تشکیل دهد که در انجام انتخابات آن صنف نظارت نماید. سپس وزارت کشور به استناد ماد ۴۲ قانون شهرداری، آئین نامه های مطابق بند شانزدهم از قانون مذکور مصوب تیرماه سال ۱۳۳۴ تحت عنوان " آیین نامه اتحادیه های اصناف " تصویب نمود. (نوده فراهانی، ۱۳۸۹).

اهمیت و ضرورت نظامند کردن فعالیت های اصناف موجب تدوین اولین قانون نظام صنفی شد. در روز ۱۲ خرداد ماه ۱۳۵۰ اصلاحات انجام شده بر روی این لایحه پس از بررسی توسط مجلس سنا مورد تصویب قرار گرفت. از این تاریخ سازمان صنفی به عنوان یک سازمان مستقل در کشور ایجاد شد و این سازمان را «اتاق اصناف» نامیدند. اتاق اصناف در تهران تحت نظر هئیت عالی نظارت قرار داشت و ریاست هئیت مذکور با وزیر کشور بود و در سایر شهرستان ها نظارت بر عهده فرمانداران شهر بود. بعد از انقلاب، اتاق های اصناف منحل و کمیته های امور صنفی مسئولیت امور جاری اصناف را در سراسر کشور عهده دار شد. اولین قانون نظام صنفی در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی مشتمل بر ۱۰ فصل، ۸۵ ماده و بالغ بر ۴۰ بند و تبصره در تیرماه سال ۱۳۵۹ به تصویب شورای انقلاب رسید. در سال ۱۳۶۱ شورای مرکزی اصناف منحل و دو مجمع امور صنفی ایجاد و بخش مهمی از اختیار شورای مرکزی اصناف به اتحادیه ها منتقل شد. فعالیت شورای مرکزی اصناف در کنار مجمع امور صنفی تهران تا سال ۱۳۶۸ ادامه یافت و در اردیبهشت ماه همان سال قانون نظام صنفی برای برخی از اصلاحات به مجلس شورای اسلامی رفت و تصویب شد. که از جمله در ماده ۴ این قانون، اصناف به چهار گروه تقسیم شد. صنوف تولیدی، خدمات فنی، توزیعی و خدماتی. در سال ۱۳۸۲ قانون نظام صنفی کشور با اصلاحات کلی مجدداً تدوین و به تصویب مجلس ششم شورای اسلامی رسید. این قانون از ویژگی های مهمی از جمله تقویت حضور اصناف در تصمیم گیری اقتصادی کشور و همچنین تقویت اتحادیه های صنفی و ایجاد اتحادیه های استانی و کشوری برخوردار بود. (قنبری، ۱۳۹۱)

باردیگر در سال ۱۳۹۸ لایحه اصلاح قانون نظام صنفی کشور توسط رئیس جمهور به مجلس ارائه گردید و پس از سه سال در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ ۹۲/۶/۱۲ مجلس شورای اسلامی اصلاحیه مذکور تصویب شد. این قانون در تاریخ ۹۲/۷/۸ توسط رئیس جمهور به وزارت صنعت، معدن و تجارت جهت اجرا ابلاغ گردید. از ویژگی این قانون تشکیل مجدد اتاق های اصناف در سطوح شهرستانی، استانی و ملی می باشد.

آنچه در همه قوانین صنفی که مورد اشاره قرار گرفت مشاهده می شود آن است که نگرش به صنف در ایران همواره نگرش شهری دیدن صنوف بوده است و تمام قوانین و مقررات و در نتیجه امکانات و تسهیلات مختص و مرتبط با صنوف شهری بوده و مشاغل کشاورزی، به رغم دیرینگی و نقش مهمی که در اقتصاد دارند، در این قوانین مورد توجه قرار نگرفته و شغل محسوب نشده اند و به تبع آن شاغلان آن نیز از مزایای صنفی بی بهره بوده اند.

صنف در بخش کشاورزی

اگرچه سازماندهی تولیدکنندگان و بهره برداران بخش کشاورزی از مدتها پیش وجود داشته و تشکلهای ایجاد شده با انسجام دادن و هماهنگ کردن فعالیتهای کشاورزان توانسته اند توسعه بخش کشاورزی را تا حدی زمینه سازی کنند اما همواره فقدان نهادی اجتماعی، غیرانتفاعی و غیرسیاسی که بتواند با حضور کشاورزان و بهره برداران بخش کشاورزی در فرآیند تصمیم گیری و تصمیم سازی این بخش،

بسترهای لازم برای هماهنگی جامع و کامل در بخش و دفاع از حقوق و منافع صنفی و اجتماعی احاد کشاورزان را فراهم نماید وجود داشته است.

در روند تشکیل نظام صنفی در کشور طی ۴۵ سال گذشته که حداقل ۴ بار قانون آن دچار تغییر و تحول شده است، عموماً مشاغل صنعتی، خدماتی و بازرگانی مورد توجه قرار گرفته و مشاغل بخش کشاورزی را پوشش نداده است و در هیچ یک از مواد قانونی آن، الزام و یا فرصتی برای پوشش صنفی فعالان بخش کشاورزی وجود نداشته است و این امر باعث شده کشاورزان از داشتن صنف همواره محروم باشند. با تصویب قانون تأسیس سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی جمهوری اسلامی ایران در تیرماه سال ۱۳۸۰، زمینه لازم برای تشکیل نظام صنفی کشاورزی فراهم شد. متن این قانون می گوید: "وزیر جهاد کشاورزی از تاریخ ابلاغ این قانون به عضویت هیأت عالی نظارت موضوع ماده (۵۳) قانون نظام صنفی کشور درخواهد آمد. وزارت جهاد کشاورزی با هماهنگی دبیرخانه هیأت عالی نظارت حداکثرشش ماه از تاریخ تصویب این قانون، آئین نامه نظام صنفی کارهای کشاورزی را برابر قانون نظام صنفی تهیه و جهت تصویب به هیأت وزیران پیشنهاد می نماید." (دفتر بسیج سازندگی و توسعه تشکل ها، ۱۳۸۷).

گرچه مهلت وزارت جهاد کشاورزی در این قانون «شش ماه» تعیین شد اما تهیه مقدمات تشکیل نظام صنفی کشاورزی از سال ۱۳۸۲ آغاز شد. بر این اساس مطالعاتی در این زمینه صورت گرفت که سوابق موضوع در ایران و جهان بررسی گردید، نهایتاً این بررسی ها منجر به تهیه پیشنویس آئین نامه اجرایی نظام صنفی کشاورزی در سال ۱۳۸۴ گردید که توسط وزیر وقت جهاد کشاورزی برای تصویب به هیئت دولت ارائه شد. آیین نامه مذکور به کمیسیونهای مربوطه در دفتر هیأت دولت ارسال و پس از دو سال بررسی، آئین نامه اجرایی نظام صنفی کارهای کشاورزی در هفدهم مرداد ۱۳۸۶ در هیئت دولت به تصویب رسیده و در ۲۰ خرداد ۱۳۸۷ برای اجرا به وزارت جهاد کشاورزی و همچنین وزارتخانه های وزارت بازرگانی سابق، صنعت، معدن و تجارت فعلی، وزارت کار سابق، تعاون، کار و رفاه اجتماعی فعلی و دادگستری جهت اجرا ابلاغ شد. (بهشتی، ۱۳۹۴)

اجرای این آیین نامه در مجموعه وزارت جهاد کشاورزی به دفتر امور تشکلهای کشاورزی که در آن زمان در معاونت ترویج و نظام بهره برداری سابق وزارت جهاد کشاورزی مستقر بود واگذار شد. پس از انحلال معاونت ترویج و نظام بهره برداری وزارت جهاد کشاورزی در سال ۱۳۸۷ وظایف دفتر مذکور به سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران منتقل و همراه آن وظیفه پیگیری امور حاکمیتی نظام صنفی کشاورزی نیز به این سازمان منتقل شد.

با تصویب و ابلاغ آیین نامه اجرایی نظام صنفی کشاورزی، اساسنامه های نظام صنفی شهرستان و استان تدوین و به تصویب هیأت عالی نظارت بر سازمانهای صنفی کشور رسید و به این ترتیب تشکیل قانونی نظام صنفی در بخش کشاورزی ایران رقم خورد و می توان آن را به عنوان یکی اتفاقات مهم بخش کشاورزی محسوب کرد.

با ابلاغ آیین نامه اجرایی نظام صنفی کارهای کشاورزی، دبیرخانه های نظام صنفی کشاورزی در سطوح مرکز، استان و شهرستان تشکیل و متعاقب آن تشکیل هیأت های مؤسس، برگزاری مجامع عمومی، برگزاری انتخابات نظام ها، بررسی مدارک و پرونده کاندیداهای اعضای هیأت مدیره ها، صدور پروانه تأسیس نظامها، تعیین ضوابط فنی صدور پروانه های فعالیت مورد پیگیری قرار گرفت.

طی بالغ بر ۶ سال که از فعالیت نظام صنفی کشاورزی می گذرد تا بهار ۱۳۹۵، ۴۱۱ نظام صنفی شهرستانی و ۳۲ نظام استانی تأسیس و راه اندازی شده است. علاوه بر آن در سطح ملی نیز با تشکیل هیأت عمومی و شورای مرکزی رئیس نظام صنفی کشاورزی کشور انتخاب و توسط وزیر جهاد کشاورزی منصوب گردیده است. در راستای تشکیل نظام صنفی کشاورزی شناسایی و کدگذاری مشاغل در بخش کشاورزی انجام شده و ۲۸۴ عنوان شغلی شناسایی، احصاء، استاندارد و کدگذاری شده اند. (دفتر امور تشکلهای کشاورزی، ۱۳۹۵).

با ابلاغ رئیس قوه قضاییه هیأت های بدوی و تجدید نظر رسیدگی به تخلفات در نظامهای صنفی کشاورزی شهرستانها نیز تشکیل شده اند. هیأت های رسیدگی به تخلفات می توانند در نظم بخشی و استانداردسازی تولید و بهره برداری بخش کشاورزی بسیار تأثیر گذار باشند. فعالیت این هیأت ها مستلزم طراحی و تدوین مصادیق تخلفات در بخش کشاورزی است بر اساس ضوابط و استانداردهای تولید و بهره برداری در این بخش است.

هم اکنون در بیشتر شهرستانهای کشور نمایندگان نظام صنفی به عضویت کمیته ها و کارگروههای مرتبط با بخش کشاورزی در آمده و از این طریق انتظار می رود بتوانند در مجامع تصمیم ساز و تصمیم گیر بخش کشاورزی از حقوق و منافع صنفی کشاورزان دفاع نموده و با مدیریت محلی و عملیاتی زمینه پیشرفت و توسعه بخش کشاورزی را فراهم آورند.

کارکردها و وظایف نظام صنفی کشاورزی

بدون شک خرد و کوچک بودن واحدهای بهره برداری کشاورزی و پراکندگی آنها در سطح کشور امکان دفاع از حقوق و منافع صنفی و شغلی را برای تک تک آنها میسر نمی سازد، نظام صنفی کشاورزی به استناد وظایف و مسئولیتهایی که بر عهده آن گذاشته شده است این امر مهم را دنبال خواهد نمود و موظف است در مباحث سیاستگذاری و برنامه ریزی برای حمایت و دفاع از منافع اشخاص حقیقی و حقوقی شاغل در بخش کشاورزی وارد عمل شود. این نکته مهم قابل توضیح است که کارکرد نظام صنفی کشاورزی هیچ گونه منافات و تقابلی با کارکرد تعاونیها، اتحادیه ها و سایر تشکلهای بخش کشاورزی نداشته بلکه در جهت تقویت و تکمیل یکدیگر می باشند. با جامعیتی که این نظام دارد باید بتواند در تعامل با سایر تشکلهای کشاورزی و همچنین سیستم دولتی در جهت ساماندهی، نظم بخشی، دفاع از حقوق افراد شاغل در بخش و نهایتاً توسعه و پیشرفت کشاورزی کشور کارایی و تأثیر لازم را ایفا نماید. (شفیعی علویجه، ۱۳۹۱)

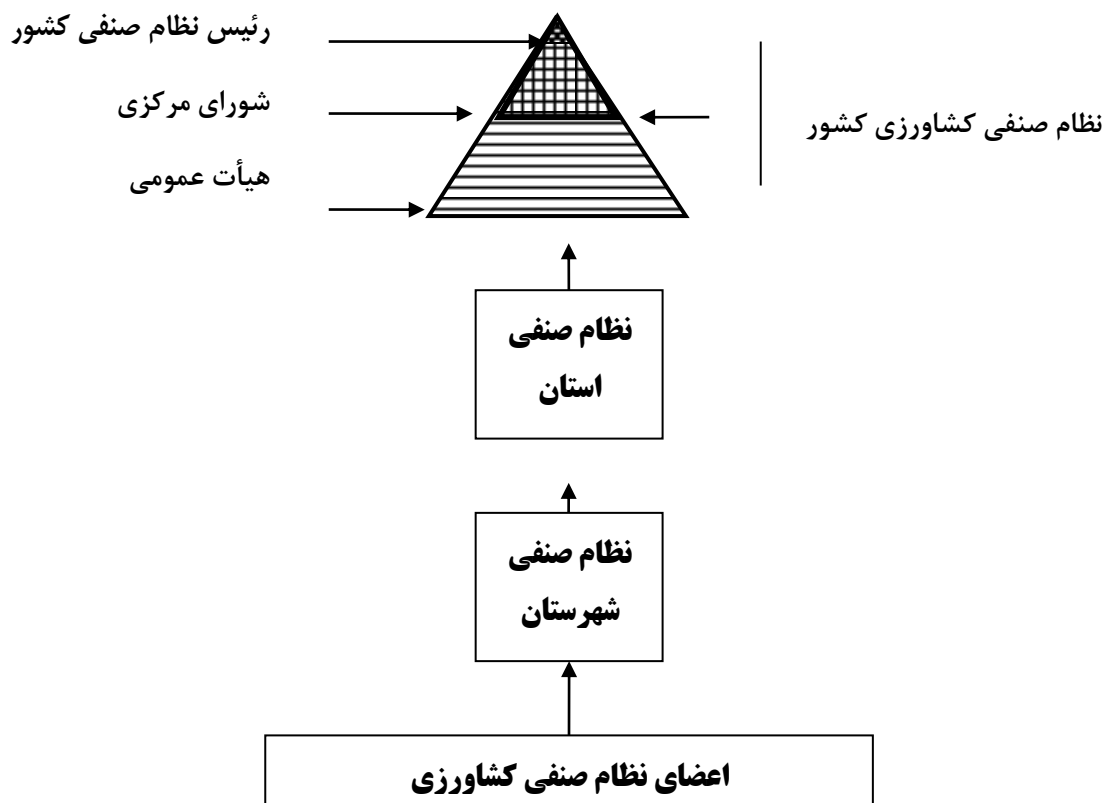
نظام صنفی کشاورزی بعنوان یک نهاد اجتماعی و صنفی دارای وظایف و کارکردهایی است که در آیین نامه اجرایی و اساسنامه های آن ذکر شده و این نهاد را مسئول برآورده شدن آنها ساخته است. برخی از وظایف و کارکردهای این نظام به شرح ذیل می باشند: (مهدی دوست و دیگران، ۱۳۹۰)

- ۱- هویت بخشی به مشاغل مرتبط با بخش کشاورزی
  - ۲- حفظ و دفاع از حقوق اجتماعی و صنفی کشاورزان و پیگیری مطالبات قانونی شاغلین بخش کشاورزی از مراجع اجرایی و قانون گذار
  - ۳- رتبه بندی و درجه بندی فعالیت افراد صنفی و سازماندهی آنها
  - ۴- پیگیری ایجاد ظرفیت لازم برای سرمایه گذاری بخش خصوصی در بخش کشاورزی
  - ۵- صدور پروانه صنفی و پیگیری بهره گیری از مزایای قانونی آن برای شاغلین بخش
  - ۶- حضور فعال در مجامع سیاستگذار، تصمیم ساز و تصمیم گیر مرتبط با بخش کشاورزی در سطوح ملی، استانی و شهرستانی در چارچوب قوانین و مقررات و ارائه نظرات فنی، مشورتی و حقوقی در خصوص تهیه لوایح و طرحهای مرتبط به مراجع ذیربط
  - ۷- ایجاد تعاملات لازم با دستگاهها و سازمانهای صنفی مرتبط در سطوح ملی، استانی و شهرستانی برای توسعه کمی و کیفی و بهبود شرایط تولید، تنظیم بازارهای فروش، صادرات و واردات محصولات و نهاده ها، تعیین نرخ محصولات، فرآورده ها، نهاده ها و خدمات بخش کشاورزی و منابع طبیعی و جلوگیری از قیمت های تحمیلی و غیر واقعی و حذف واسطه ها و دلالت غیر ضرور
  - ۸- ارتقای سطح آگاهی، دانش و مهارت اعضاء و ترویج شیوه های نوین در امور تولیدی و خدماتی کشاورزی
  - ۹- تلاش برای بهبود وضع اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و رفاهی اعضای صنف.
  - ۱۰- نظارت و کنترل بر تولید محصول سالم و باکیفیت در مراحل مختلف با هماهنگی و همکاری دستگاههای ذیربط
  - ۱۱- نظارت بر فعالیت اعضای صنف و شناسایی و رسیدگی به تخلفات آنها
- هر شخص حقیقی یا حقوقی که فعالیت خود را در زمینه بهره برداری از آب و خاک به منظور تولید محصولات کشاورزی، گیاهی و حیوانی (از قبیل زراعت، باغداری، جنگلداری، جنگل کاری، مرتعداری، آبخیزداری، بهره برداری از شبکه های آبیاری و زهکشی، دامداری، شیلات، آبریان، پرورش طیور، زنبورعسل و کرم ابریشم) و همچنین ارائه خدمات فنی و مشاوره ای کشاورزی و منابع طبیعی قرار می دهد می تواند به عضویت نظام صنفی درآید. (دفتر امور تشکلهای کشاورزی، ۱۳۸۹).
- نظام صنفی شهرستان موظف است برای افراد صنفی متقاضی عضویت در نظام، نسبت به تشکیل پرونده و ثبت نام با رعایت مقررات مربوطه اقدام نماید. اعتبار پروانه فعالیت یک ساله بوده و عضو موظف است سالانه نسبت به تمدید آن اقدام نماید.

ساختار نظام صنفی کشاورزی

ساختار نظام صنفی کشاورزی بر اساس آیین نامه اجرایی آن در سه سطح به شرح زیر سازماندهی گردیده است: نظام صنفی کشاورزی شهرستان: این نظام متشکل از هیأت مدیره ای است که اعضای آن منتخبین اعضای نظام صنفی کشاورزی شهرستان می باشند. مجمع عمومی این نظام نیز متشکل از تمامی اعضای نظام صنفی کشاورزی شهرستان می باشد. نظام صنفی کشاورزی استان: این نظام متشکل از هیأت مدیره ای است که اعضای آن از اعضای هیأت مدیره نظام های صنفی شهرستانی آن استان تشکیل می شود. مجمع عمومی این نظام متشکل از تمامی اعضای هیأت مدیره نظامهای صنفی شهرستانهای استان می باشد. نظام صنفی کشاورزی کشور: در سطح ملی نظام صنفی کشاورزی شامل: هیأت عمومی نظام صنفی کشاورزی: هیأت عمومی متشکل از تمامی اعضای هیئت مدیره نظام های استانی کل کشور می باشد و به منظور هماهنگی در امور نظام های استانی و سیاستگذاری کلان نظام تشکیل می شود. شورای مرکزی نظام صنفی کشاورزی: شورای مرکزی به عنوان بالاترین رکن اجرایی نظام صنفی کشاورزی می باشد و اعضای آن رؤسای هیأت مدیره نظام صنفی کشاورزی استانها (۳۲ نفر)، نماینده وزارت جهاد کشاورزی، نماینده دبیرخانه هیأت عالی نظارت بر اصناف کشور، نماینده وزارت، تعاون کار و رفاه اجتماعی و نماینده سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور می باشند. این شورا به منظور بررسی و تصمیم گیری های کلان اجرایی نظام صنفی کشاورزی در سطح ملی تشکیل می شود. رئیس نظام صنفی کشاورزی کشور: رئیس نظام بالاترین مقام اجرایی و اداری نظام صنفی بوده و نمایندگی نظام را در مراجع داخلی و بین المللی عهده دارد؛ این شخص از بین سه نفر از روسای هیأت مدیره های استانی که بالاترین رأی را در شورای مرکزی کسب نموده اند توسط وزیر جهاد کشاورزی منصوب می شود. شکل ۱ ساختار نظام صنفی کشاورزی را نشان می دهد.

شکل ۱. ساختار نظام صنفی کشاورزی

وضعیت نظام‌های صنفی کشاورزی

جدول ۱ وضعیت تعداد بهره برداران بخش کشاورزی و تعداد شهرستانهای هر استان (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۴) به همراه تعداد نظام صنفی استان شامل نظام صنفی استان و شهرستان های تابعه، تعداد اعضای نظام صنفی و تعداد پروانه فعالیت صادر شده برای کشاورزان (دفتر امور تشکلهای کشاورزی، ۱۳۹۵) و درصد اعضای نظام صنفی کشاورزی به کل بهره بردارن نظام را به تفکیک استان نشان می دهد.

چنانچه در این جدول ملاحظه می شود ۱۸/۰۳ درصد از بهره برداران بخش کشاورزی و منابع طبیعی کشور عضو نظام صنفی می باشند که در بین استانهای کشور استان اصفهان با ۵۳/۹ درصد در رتبه اول قرار دارد. در این استان بیش از نیمی از بهره برداران کشاورزی عضو نظام صنفی کشاورزی شده اند. در بین استانها تنها ۲/۵ درصد از کشاورزان استان گیلان به عضویت نظام صنفی درآمده اند و لذا در این جدول در رتبه آخر از لحاظ نسبت تعداد عضو نظام صنفی به تعداد کشاورزان قرار دارد.

از بین ۴۳۳ شهرستان کشور در ۴۱۱ شهرستان نظام صنفی کشاورزی تشکیل شده است. همچنین در ۳۱ استان کشور به همراه منطقه جنوب کرمان که شامل منطقه جیرفت و کهنوج می باشد نظام صنفی استانی تشکیل شده است. در سطح ملی نیز نظام صنفی کشاورزی کشور تشکیل و فعال شده است. تعداد اعضای نظام صنفی کشاورزی در کل کشور ۷۲۷۳۰۷ نفر می باشد که برای آنها ۶۶۳۹۳۲ فقره پروانه فعالیت صادر شده است. (دفتر امور تشکلهای کشاورزی، ۱۳۹۵)

جدول ۱. آمار نظامهای صنفی کشاورزی کشور

استان	تعداد بهره بردار کشاورزی*	تعداد شهرستان* شهرستانی و استانی**	تعداد نظام صنفی شهرستانی و استانی**	تعداد عضو نظام صنفی**	تعداد پروانه فعالیت صادر شده**	درصد اعضا به بهره برداران	ردیف
آذربایجان شرقی	۲۳۶۵۳۷	۲۱	۲۰	۴۴۳۷۹	۸۱۶۷۷	۱۸/۷	۱
آذربایجان غربی	۲۰۰۰۳۸	۱۷	۱۸	۵۵۰۵۱	۵۵۶۴۷	۲۷/۵	۲
اردبیل	۱۱۲۴۰۱	۱۰	۱۱	۲۰۲۴۴	۳۶۴۳۱	۱۸	۳
اصفهان	۱۷۱۷۱۱	۲۴	۲۵	۹۲۵۲۸	۸۰۳۹۹	۵۳/۹	۴
البرز	۳۰۰۵۸	۶	۶	۳۴۳۷	۲۴۶۰	۱۱/۴	۵
ایلام	۵۳۵۲۹	۱۰	۱۱	۲۳۸۸۲	۲۲۹۳۰	۴۴/۶	۶
بوشهر	۳۹۸۰۳	۱۰	۱۰	۳۳۹۴	۳۸۰۴	۸/۵	۷
تهران	۵۲۶۷۷	۱۶	۱۶	۹۹۸۴	۸۲۴۲	۱۸/۹	۸
چهارمحال و بختیاری	۶۶۰۰۲	۹	۸	۲۹۳۱	۳۷۲۸	۴/۴	۹
خراسان جنوبی	۸۲۶۶۷	۱۱	۱۲	۱۸۹۱۰	۱۲۶۰۹	۲۲/۹	۱۰
خراسان رضوی	۳۳۸۰۸۹	۲۹	۳۰	۷۱۱۶۶	۳۲۹۸۲	۲۱	۱۱
خراسان شمالی	۸۱۵۵۱	۸	۹	۹۰۹۱	۹۰۹۱	۱۱/۱	۱۲
خوزستان	۱۶۵۲۹۸	۲۷	۲۶	۷۳۹۸۶	۳۶۷۵۱	۴۴/۷	۱۳
زنجان	۸۳۰۲۷	۸	۸	۵۱۸۵	۶۶۶۴	۶/۲	۱۴
سمنان	۴۵۲۹۸	۸	۹	۱۲۷۱۳	۱۳۴۹۲	۲۸	۱۵
سیستان و بلوچستان	۱۶۸۵۳۲	۱۹	۱۵	۸۰۷۰	۲۳۷۱	۴/۸	۱۶
فارس	۲۳۳۳۵۹	۲۹	۳۰	۷۳۴۹۱	۶۰۱۳۵	۳۱/۵	۱۷
قزوین	۷۷۳۰۸	۶	۷	۸۷۳۷	۱۰۸۲۳	۱۱/۳	۱۸
قم	۱۱۷۳۲	۱	۲	۱۷۳۷	۱۳۱۳	۱۴/۸	۱۹
کردستان	۱۱۴۱۶۸	۱۰	۱۱	۱۸۰۶۰	۱۰۳۹۳	۱۵/۹	۲۰
کرمانشاه	۱۲۵۱۳۲	۱۴	۱۵	۶۸۸۰	۱۱۷۴	۵/۵	۲۲
کهگیلویه و بویراحمد	۶۶۶۰۰	۸	۶	۴۳۷۴	۳۶۶۲	۶/۵	۲۳
گلستان	۱۲۴۱۹۱	۱۴	۱۵	۴۱۲۸۸	۴۰۳۱۵	۳۳/۲	۲۴
گیلان	۳۰۳۶۲۹	۱۶	۱۷	۷۵۳۵	۱۰۸۴۰	۲/۵	۲۵
لرستان	۱۳۵۱۵۳	۱۱	۱۱	۱۸۱۹۱	۱۹۳۲۶	۱۳/۵	۲۶
مازندران	۳۲۲۱۰۰	۲۲	۲۲	۲۴۵۷۰	۲۸۳۶۸	۷/۶	۲۷
مرکزی	۷۹۴۱۲	۱۲	۱۳	۱۴۹۲۶	۱۵۰۳۵	۱۸/۸	۲۸
هرمزگان	۷۰۰۹۱	۱۳	۱۳	۱۲۱۳۱	۱۳۳۶۴	۱۷/۳	۲۹
همدان	۱۱۷۳۴۹	۹	۱۰	۷۸۰۳	۸۱۳۶	۶/۶	۳۰
یزد	۷۶۲۰۸	۱۱	۱۲	۱۰۰۴۳	۱۱۵۵۰	۱۳/۲	۳۱
جمع	۴۰۳۲۴۶۷	۴۳۳	۴۴۳	۷۲۷۳۰۷	۶۶۳۹۴۲	۱۸/۰۳	۳۲

** دفتر امور تشکلهای کشاورزی، ۱۳۹۵

* مرکز آمار ایران، ۱۳۹۴

اقدامات و کارکردهای نظامهای صنفی

نظامهای صنفی کشاورزی طی شش سال که از فعالیت آنها می گذرد در سطوح محلی، منطقه ای و ملی کارکردها و اقداماتی داشته اند که به بخشی از اهم آنها اشاره می شود. موارد ارائه شده زیر برگرفته از گزارشهای منتشر نشده نظامهای صنفی و بازدیدهای انجام شده از این نظامها در شهرستانهای کشور می باشد:

- ایجاد شرایط برای حضور قانونمند کشاورزان و بهره برداران بخش کشاورزی برای دفاع از حقوق مشروع و قانونی و همچنین ارائه نظر برای اصلاح و پیشبرد امور بخش.

- مشاوره امور کشاورزی به مدیران جهاد کشاورزی و فرمانداری ها و استانداری ها توسط تعداد زیادی از نظامهای صنفی فعال شهرستانی و استانی

- پیگیری برخورداری کشاورزان از بیمه های تکمیلی درمان و سایر مسائل رفاهی و تفریحی کشاورزان

- مداخله در تعیین تعرفه های خدمات مختلف ارائه شده به کشاورزان از جمله حمل و نقل و مکانیزاسیون کشاورزی

- شناسایی کشاورزان واقعی و کمک به نهادهای دولتی و بانکی برای ارائه خدمات به آنها

- پیگیری حق و حقوق کشاورزان در مراجع مختلف اداری دولتی و غیردولتی، بانکی، دادگستری، بازرگانی و...

- عضوگیری و صدور پروانه های فعالیت برای کشاورزان و بهره برداران بخش کشاورزی و منابع طبیعی:

در راستای تشکیل نظام صنفی کشاورزی، کشاورزان و بهره برداران بخش کشاورزی صاحب پروانه فعالیت به عنوان مدرک معتبر شغلی شدند که این پروانه بعنوان مدرک هویتی آنها نیز محسوب می شود. هم اکنون در بسیاری از شهرستانهای کشور بر اساس عملکرد و اعتباری که نظامهای صنفی به دست آورده اند این مدرک در مراجع مختلف از جمله بانکی، قضایی و اداری مورد پذیرش واقع شده و دارای اعتبار است.

- صدور کارت عضویت (کارت شناسایی) برای اعضای نظام صنفی کشاورزی توسط نظامهای صنفی کشاورزی:

نظامهای صنفی کشاورزی موظفند برای اعضای خود کارت شناسایی صادر نمایند. کشاورزانی که تا قبل از آن فاقد این چنین مدرک هویتی بودند و صرفاً دفترچه های دریافت کود و سم یا موارد مشابه مدرک هویتی آنها محسوب می شد.

- صدور تأییدیه کشاورز بودن و معرفی نامه برای بانکها، سازمانهای بیمه گر، امور مالیاتی و... توسط نظامهای صنفی کشاورزی:

با توجه به آنکه کشاورز بودن افراد یکی از شاخصهای عضویت در نظام صنفی کشاورزی است و این افراد موظفند هر ساله نسبت به تمدید آن اقدام نمایند لذا کشاورزان واقعی شناسایی شده و برخورداری آنها از حمایتهای مختلف در مسیر درست قرار می گیرد.

- برگزاری دوره های آموزشی فنی و تخصصی برای اعضا و حضور در فضاهای مجازی و راه اندازی وب سایت و وبلاگهای اطلاع رسانی توسط نظامهای صنفی کشاورزی

- هماهنگی و برگزاری جلسات مشترک با ادارات مرتبط با کشاورزی و روستایی برای پیگیری امور و انعکاس مسائل و مشکلات و همکاری برای حل آنها

- ارتباط با نمایندگان مجلس در حوزه های انتخابیه و داشتن پتانسیل بالای تأثیرگذاری بر تصویب و یا رد و اصلاح قوانین با توجه به ماهیت غیردولتی، غیرانتفاعی و فراگیر بودن نظام صنفی

- ارتباط با بانکها و دادگستری ها و امور مالیاتی برای حل و فصل مشکلات کشاورزان و بهره برداران بخش

- ارتباط و تعامل نزدیک با دهیاری ها برای حل و فصل مشکلات روستاها

- شرکت در جلسات تصمیم ساز و تصمیم گیر مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی به عنوان نمایندگان کشاورزان در سطوح استانی، شهرستانی و ملی

- پذیرش اجرای قانون معافیت بیمه کارفرمایی برای کشاورزان دارای پروانه فعالیت معتبر از نظام صنفی کشاورزی توسط سازمان تأمین اجتماعی:

یکی از مشکلات سازمان حمایتی از جمله تأمین اجتماعی اثبات واقعی بودن کشاورزانی بود که از این حمایتها استفاده می نمایند. با توجه به آنکه کشاورزان عضو نظام صنفی هر ساله مورد رصد واقع می شوند سازمان های حمایتی با اطمینان بیشتر نسبت به گسترش جترهای حمایتی خود در بخش کشاورزی اقدام داشته و بر این اساس شرط برخورداری از معافیت های بیمه ای را عضویت در نظام صنفی قرار داده اند.

- پیگیری موضوع بازار محصولات کشاورزی و تاثیرگذاری در قیمت گذاری محصولات، فرآورده ها، نهاده ها و خدمات کشاورزی و منابع طبیعی
  - شناسایی، استانداردسازی و کدگذاری ۲۸۴ شغل در بخش کشاورزی :
- یکی از اثرات مهم تشکیل نظام صنفی کشاورزی توجه به موضوع شناسایی، احصا، استانداردسازی و کدگذاری مشاغل بخش کشاورزی و منابع طبیعی در تمامی حوزه های مرتبط به آن می باشد. این وظیفه به عنوان یک وظیفه حاکمیتی بر عهده وزارت جهاد کشاورزی گذارده شده است که با هماهنگی بخش های تخصصی این وزارتخانه انجام می پذیرد. تاکنون بالغ بر ۲۸۴ عنوان شغلی شناسایی، احصا، استاندارد و کدگذاری شده اند که این کدهای شغلی در صدور پروانه فعالیت مورد استفاده قرار می گیرند. این کد گذاری بر اساس نظام کدگذاری و طبق بندی مشاغل که تحت عنوان ISIC خوانده می شود انجام می گیرد. ISIC یک طبقه بندی مرجع برای طبقه بندی کلیه فعالیت های اقتصادی میباشد و توسط کمیسیون اجتماعی و اقتصادی سازمان ملل متحد مورد تصویب قرار می گیرد. این پایگاه به آدرس <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=۲۷> اطلاعات کاملی از این نظام طبقه بندی در اختیار می گذارد.

نتیجه گیری و پیشنهادها

تشکیل نظام صنفی کشاورزی با توجه به وضعیت و ساختار کشاورزی ایران و نهادهای فعال در آن یکی از نیازها و ضرورت های این بخش بوده است که نبود آن عقب ماندگی های زیادی را برای این بخش به همراه داشته است. قانون گذاران کشور نیز با وقوف به این مهم، تشکیل آن را در قانون حکم نموده اند و امیدوارند از این طریق با مدیریت مناسب توسعه و پیشرفت بخش کشاورزی را تحت تأثیر قرار دهد.

از لحاظ کارکردی نظام های صنفی کشاورزی در سطح شهرستان های کشور کارکردهای متفاوتی داشته اند. بخشی از آنها صرفاً به عضوگیری و صدور پروانه فعالیت اکتفا کرده اند و برخی توانسته اند در مجامع تصمیم ساز و تصمیم گیر در سطوح شهرستان و استان وارد شده و نظرات و دیدگاه های خود را مطرح نمایند. مزیت نظام صنفی در دو موضوع مهم قابل توجه است اول کشاورز بودن اعضای هیأت مدیره آن که به عنوان نمایندگان کشاورزان وارد نظام صنفی می شوند، این افراد که خود کشاورزند، با زبان خود کشاورزان می آیند و مسائل و مشکلات آنها را بیشتر درک می کنند، دومین مزیت نظام صنفی غیرسیاسی و غیرانتفاعی بودن آن است که آن را نسبت به بسیاری از تشکلهای دیگر در جایگاه خاصی قرار می دهد و زمینه لازم برای نفوذ، تاثیرگذاری و پذیرش در نهادهای دولتی اعم از اجرایی، قانونگذاری، قضایی و دفاع از حقوق و منافع کشاورزان را فراهم می آورد.

بعنوان نمونه برخی نظام های صنفی کشاورزی توانسته اند در بحرانهای ملی، منطقه ای و محلی بعنوان نمونه در بحران آب زاینده رود و یا دریاچه ارومیه نیز وارد شده و تأثیرگذاری قابل توجهی را در مدیریت آن داشته باشند. ارزیابی کلی نشان می دهد که اگرچه تعدادی از نظام های صنفی شهرستان های کشور دارای عملکرد قابل توجه و تأثیرگذاری بوده اند اما وضعیت تعدادی زیادی از آنها چندان رضایت بخش نیست و می تواند بر کارکرد و موجودیت کلی نظام صنفی تأثیر نامطلوبی داشته باشد.

توسعه و گسترش نظام صنفی کشاورزی و افزایش توانمندی های آن در انجام وظایف و مأموریت های محول شده نیاز به حمایت و سرمایه گذاری ویژه برای توانمندی بیشتر دارد. طی مشاهدات میدانی نظام های صنفی کشاورزی در سطح استان های کشور با مسائل و مشکلاتی

دست به گریبانند که در صورت کم توجهی به آنها تأثیر منفی قابل توجهی بر روی ادامه کار و حیات نظام صنفی خواهد داشت. ذیلاً ضمن اشاره به برخی از مهمترین مسائل و مشکلات نظامهای صنفی کشاورزی اقداماتی پیشنهادی نیز که می تواند توسط نهادهای دولتی و غیردولتی مسئول، نهادهای علمی و دانشگاهی و هم توسط نظامهای صنفی مورد توجه قرار گیرد ارائه می شود:

- شرایط حاکم بر بخش کشاورزی مرتباً در حال تغییر و دگرگونی است. بررسی، ارزیابی و رصد مستمر نیازها و شرایط اجتماعی و اقتصادی حاکم بر این بخش برای نظام صنفی که ماهیت آن نظم بخشیدن به این بخش است بسیار ضروری است تا این نظام بتواند در جهت این نظم بخشی حرکت درست و مدیریت بهتری داشته باشد. در این راه نیاز به کمک بخشهای دولتی و تحقیقاتی و دانشگاهی است تا بر اساس واقعتهای موجود کشور، نظام صنفی بتواند جهت گیری های خود را در جهت توسعه بخش کشاورزی برنامه ریزی هدایت کند.

- نظام صنفی کشاورزی بر اساس تجربیات بدست آمده از چندسال گذشته ناشی اجرای آیین نامه مصوب ۱۳۸۶ می باشد. برای رفع نقاط ضعف این نظام پیشنهاد می شود ضمن ارزیابی و ارزشیابی این نظام از تجربیات اجرای نظام های صنفی دیگر از جمله نظام صنفی خدمات و بازرگانی، نظام صنفی رایانه ای و همچنین موارد مشابه استفاده شود. در این راه نیاز به هدایت و کمک بخشهای دولتی، تحقیقاتی و دانشگاهی است.

- پراکندگی زیاد و دسترسی ضعیف همه کشاورزان به مراکز شهرستانی که نظامهای صنفی در آن مستقر می باشند، امکان دسترسی و ارتباط آنها را با این نظام بسیار محدود می سازد، لذا ضمن بررسی و مطالعه موضوع لازم است در تدوین مقررات این نظام راهکارهایی مناسب برای مقابله با این معضل پیش بینی شود.

- حضور کشاورزان در ارکان نظام صنفی کشاورزی بسیار مهم و قابل توجه و به عنوان یکی از نقاط قوت این نظام محسوب می شود و آنچه به این نظام اعتبار و قدرت می بخشد حضور خود کشاورزان در سمت های مختلف آن می باشد. از آنجا که این امر با مقاومتهایی در بدنه دولتی همراه است صیانت و حفظ و تقویت این حضور مهم است مورد توجه باشد.

- در حال حاضر در تشکلهای مختلف اقتصادی و اجتماعی با مساله ای به نام بحران مشارکت مواجه ایم که امکان تأثیرگذاری اعضا را بر تشکل بسیار محدود ساخته و این روحیه را که باید در سرنوشت خود مداخله نمایند را در آنها ایجاد نمی نماید. در نتیجه این اتفاق نهادهایی از این دست تبدیل به نهادهایی صرفاً خدماتی شده اند که تأثیرگذاری لازم را در تغییر شرایط حاکم ندارند. این امر در بخش کشاورزی به لحاظ شرایط خاص آن نیز شدیدتر است، در رویکردهای اصلاحی نظام صنفی کشاورزی مناسب است این امر مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد تا شرایط لازم برای ابراز نظر، ابراز وجود و حضور مؤثر و سازنده را برای اعضای آن فراهم آورد.

- یکی از مشکلات مهم نظام صنفی کشاورزی عدم اطلاع و ناآگاهی کشاورزان و دست اندرکاران دولتی با این نظام می باشد لذا اهتمام به معرفی نظام صنفی و هدایت کشاورزان واجد شرایط برای عضویت در این نظام با بهره گیری از روشها و شیوه های مختلف و بررسی و تحقیق در توسعه این امر ضروری است.

- در حال حاضر اکثریت اعضای هیأت مدیره نظامهای صنفی کشاورزی در شهرستانهای مختلف کشور برای انجام وظایف قانونی، حضور مؤثر در نهادهای تصمیم ساز و تصمیم گیر، انضباط مالی و برنامه ریزی فعالیتها و نحوه تعامل و مذاکره با نهادهای دولتی و غیردولتی از توانمندی لازم از جنبه های مختلف دانشی، مهارتی و بینشی برخوردار نیستند، ارزیابی نیازها و اقدام برای افزایش این توانمندی ها ضروری است.

- تجربه بدست آمده نشان داده در تعدادی شهرستانها و استانهای کشور که از نظام صنفی کشاورزی به عنوان نمایندگان کشاورزان استفاده می شود نتایج مثبتی دربرداشته است، برنامه ریزی برای مشارکت دادن نظام صنفی کشاورزی در نهادهای برنامه ریزی و تصمیم سازی در سطح ملی، استان و شهرستان و بررسی و شناسایی نحوه و اثرات این مشارکت موضوعی است که تاکنون مورد توجه قرار نگرفته است.

- ورود حرفه ای نظام صنفی کشاورزی به مسائل و مشکلات بخش و ارائه بسته های لازم شامل راهکارها، قوانین و مقررات پیشنهادی به جای صرفاً بیان مسائل و مشکلات در پیگیری حقوق صنفی ضروری است کسب این توانمندی نیاز به افزایش توانمندیها و بررسی و مطالعات لازم دارد که کمک نهادهای علمی را بیش از پیش می طلبد.

- با توجه به استانداردهای عناوین شغلی بخش کشاورزی و منابع طبیعی نیاز به تدوین استانداردهای لازم برای تصدی شاغلین در هر شغل می باشد. در این صورت شاغلین از توانمندی لازم برای احراز شغل را نیز دارا خواهند شد. این درحالی است که تاکنون این امر مورد توجه جدی واقع نشده است و صدور پروانه فعالیت کشاورزی بدون توجه به داشتن این توانمندی ها عموماً صورت می گیرد.
- با توجه به اهمیت نظارت، هدایت و حمایت بخش دولتی در اصلاح روند امور، توانمندسازی کارشناسان و کارگزاران دولتی شاغل در سطح مرکز و استانها در اعمال وظایف حاکمیتی دولت بر نظامهای صنفی کشاورزی که در حال حاضر در مجموع کشور ضعیف است ضروری می باشد.
- برای تقویت نظام صنفی کشاورزی و نظم بخشی به امور کشاورزی ضروری است ارائه خدمات بخش دولتی، تعاونی و خصوصی به شاغلین عضو نظام صنفی کشاورزی در اولویت قرار داده شود.
- تشکیل بانک اطلاعات شاغلین نظام صنفی کشاورزی از وظایف نظام صنفی کشاورزی است که علیرغم شش سال از فعالیت آن هنوز محقق نشده است. این امر می تواند یکی از چالشهای مهم برای تداوم کار این نظام باشد.
- کم توجهی بیشتر مدیران دولتی به اهمیت و جایگاه نظام صنفی و ناآشنایی بخشی از مدیران داخل و خارج مجموعه جهادکشاورزی با نظام صنفی کشاورزی از چالشهای مهم و پیش روی نظام صنفی کشاورزی می باشد.
- عدم ثبت دقیق فعالیتهای مالی در بعضی از نظامهای صنفی شهرستانهای کشور و نپرداختن سهم مشخص شده به نظامهای استان و کشور برای تأمین هزینه های آنها از معضلات نظامهای صنفی کشاورزی است بررسی و مطالعه در این حوزه نیز از نیازهای نظامهای صنفی کشاورزی می باشد.
- برای فعال شدن هیأتهای بدوی و تجدید نظر رسیدگی به تخلفات در نظامهای صنفی کشاورزی که می توانند در نظم بخشی به مشاغل و شاغلین، تولید محصولات سالم و بهره برداری مناسب از نهاده ها و آب و خاک نقش قابل توجهی را داشته باشند نیاز به طراحی و تدوین مصادیق تخلفات در بخش کشاورزی است، لذا لازم است در بخش کشاورزی ضوابط و استانداردهای تولید و خدمات تعریف شود که تاکنون به جز در موارد معدود مصادیق لازم طراحی و تدوین نشده اند.
- یکی از معضلات مهم برای نظامهای صنفی مقاومت ادارات دولتی با توسعه و گسترش فعالیت آنهاست. با توجه به آن که دولت برای مدتها عهده دار و تصمیم گیر انجام بسیاری از امور مربوط به روستا و کشاورزی بوده است معمولاً اعتمادی به انجام کارها توسط تشکلهای ندارد و لذا برای حضور آنها در مجامع تصمیم ساز و تصمیم گیر و واگذاری امور به آنها مقاومت می نماید.
- در نهایت تحلیل عملکرد نظام، ایجاد فضای بحث و بررسی مسائل و مشکلات آن و ارائه گزارشهای فنی و تحلیلی توسط نهادهای علمی و دانشگاهی از ضرورتهای رشد و پیشرفت این نهاد تازه تأسیس در بخش کشاورزی است که بتواند تأثیر گذاری لازم را در توسعه و مدیریت بخش کشاورزی داشته باشد.

منابع

- ۱- بهشتی، س. (۱۳۹۴). منابع ناخت و بررسی عوامل موثر بر عضویت بهره برداران کشاورزی در نظام صنفی کشاورزی (مطالعه موردی استان تهران). تهران: انتشارات سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران.
- پیشرو، ح (۱۳۸۷). مجموعه قوانین مرتبط با فعالیت های صنفی. تهران: موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.
- ۲- دفتر امور تشکلهای کشاورزی (۱۳۹۵). گزارش عملکرد نظام صنفی کشاورزی. تهران: انتشارات سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران.
- دفتر امور تشکلهای کشاورزی (۱۳۸۹). اساسنامه نظام صنفی کارهای کشاورزی بخش-شهرستان، تهران: انتشارات سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران.
- دفتر امور تشکلهای کشاورزی (۱۳۹۰). اساسنامه نظام صنفی کارهای کشاورزی استان. تهران: انتشارات سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران.
- دفتر بسیج سازندگی و توسعه تشکل ها (۱۳۸۷). آیین نامه اجرایی نظام صنفی کارهای کشاورزی. تهران: انتشارات سازمان ترویج، آموزش و تحقیقات کشاورزی.
- شفیعی علویچه، ع. (۱۳۹۰). بررسی تطبیقی تشکلهای کشاورزی. مجموعه مقالات دومین همایش توسعه پایدار روستایی، همدان، ۱۵ و ۱۶ تیرماه ۱۳۹۰.
- قنبری، س. (۱۳۹۱). بازار یابی، قابل دسترسی در آدرس اینترنتی <http://marketing۴۴.blogfa.com/post/۲۷۶>.
- ۳- محمدزاده، م.، و مسلمی، ع. (۱۳۹۱). واکاوی تاریخی- نظری صنف و مروری بر کارکردهای نظام صنفی کارهای کشاورزی. فصلنامه تعاون و روستا، شماره ۴ و ۵.
- ۴- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۳). نتایج تفصیلی سرشماری عمومی کشاورزی کل کشور. تهران: انتشارات مرکز آمار ایران.
- ۵- مهدیدوست، ح.، و حسینی، س.، و دادجو، ج. (۱۳۹۰). مجموعه قوانین و مقررات نظام صنفی کار های کشاورزی. تهران: سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران.
- ۶- نوده فراها، ق. (۱۳۸۹). آشنایی با ایجاد و فعالیت واحد صنفی. تهران.